

Szczecin, 24 czerwca 2025 r.

Dr hab. Anna Bera, prof. US  
Uniwersytet Szczeciński  
Instytut Ekonomii i Finansów

## **Recenzja rozprawy doktorskiej**

**mgr Tomasza Włodarczyka**

**pt.: „*Uwarunkowania finansowej efektywności zakładów ubezpieczeń w kontekście  
spełnienia wymogów wypłacalności*”**

**napisanej pod kierunkiem naukowym prof. SGGW dr hab. Mirosława  
Wasilewskiego**

Recenzja została sporządzona na podstawie pisma z dnia 31 marca 2025 roku otrzymanego ze Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, w którym zwrócono się do mnie z prośbą o przygotowanie recenzji pracy doktorskiej Pana magistra Tomasza Włodarczyka.

### **1. Ogólna ocena (trafność wyboru tematu, oryginalność pracy)**

Przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska magistra Tomasza Włodarczyka stanowi studium rozważań o charakterze teoretyczno – empirycznym, w którym Autor podjął się istotnego naukowego zadania badawczego polegającego na wielopłaszczyznowej analizie uwarunkowań finansowej efektywności zakładów ubezpieczeń w kontekście spełnienia wymogów wypłacalności.

Wybór tematu dysertacji uważam za **trafny i zasadny**, z uwagi na niedostatek dociekań na ten temat w krajowym piśmiennictwie.

Pojęcie wypłacalności zakładów ubezpieczeń na gruncie przepisów unijnych oraz krajowych jest utożsamiane z zachowaniem buforu bezpieczeństwa finansowego i operacyjnego zakładów ubezpieczeń. Współcześnie, kluczowe w systemie wypłacalności zakładów ubezpieczeń jest powiązanie wymogów kapitałowych z faktycznie występującym całkowitym ryzykiem ich działalności. Takie podejście prezentuje Dyrektywa Solvency II, która skłoniła zakłady ubezpieczeń do prowadzenia efektywnej i skutecznej oceny oraz pomiaru ryzyka związanego z wykonywaną działalnością, a także do jak najbardziej efektywnego zarządzania tym ryzykiem. Ramy wprowadzone dyrektywą Solvency II stworzyły bowiem system dostosowany do rzeczywistego ryzyka, na jakie są narażone zakłady ubezpieczeń, w którym wymogi kapitałowe są uzależnione od wielkości i rodzaju ryzyka i zarządzania nim. Wytyczne ujęte dyrektywą Solvency II mają przede wszystkim na celu zapewnienie wieloaspektowej dbałości o stabilność finansową oraz zachowanie efektywności na rynku ubezpieczeń. Między innymi tymi aspektami badawczymi w przekroju teoretyczno – badawczym w dysertacji zajmuje się Doktorant. Badaniu poddaje podmioty – czyli ubezpieczycieli prowadzących działalność nieprzerwanie w okresie 2016 – 2021. A w zakresie materiałów empirycznych bazuje na kwartalnych i rocznych sprawozdaniach finansowych.

W tym świetle problem badawczy postawiony w rozprawie uznaję za **ważny zarówno z teoretycznego jak i praktycznego punktu widzenia**. A mianowicie zbadanie uwarunkowań finansowej efektywności zakładów ubezpieczeń przez pryzmat spełnienia wymogów wypłacalności w pełni naukowo zasługuje na zajęcie się tym tematem w rozprawie doktorskiej.

**W świetle powyższego, uważam, że problem badawczy podjęty w recenzowanej rozprawie doktorskiej zasługuje na realizację w pracy na stopień doktora nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.**

## **2. Cel, hipoteza i metody badawcze**

W rozdziale 1 – Zagadnienia wstępne – Autor pracy zdefiniował założenia metodyczne przeprowadzonych badań, na które składają się: cel pracy, cele szczegółowe, hipotezy badawcze, przedmiot badań, oraz zastosowane metody badawcze.

Cel główny Doktorant określił jako: *określenie uwarunkowań kształtowania się efektywności finansowej zakładów ubezpieczeń w zakresie ubezpieczeń gospodarczych pod wpływem zmian w poziomie kapitałów własnych utrzymywanych w celu zachowania wypłacalności*. W zdefiniowanym celu badawczym pracy podkreślono znaczenie Dyrektywy Solvency II.

Dodatkowo, w świetle głównego celu badawczego sformułował pięć (trafne dobranych) celów szczegółowych. Doktorant podkreśla, że w świetle analizy literatury przedmiotu dostrzega brak opisu empirycznego badań w zakresie wpływu utrzymania przez zakłady ubezpieczeń kapitałów na pokrycie wypłacalności po wprowadzeniu w życie 1 stycznia 2016 r. Dyrektywy Solvency II. Przeprowadzone przez Doktoranta badania miały na celu tą lukę wypełnić. Tak zdefiniowany cel główny rozprawy oraz cele szczegółowe, a także zdefiniowana luka badawcza pozwoliły na zidentyfikowanie stanu wiedzy o przedmiocie rozprawy, jak i na zdobycie nowej wiedzy przez Doktoranta. Zaprezentowana treść dysertacji świadczy o tym, że Autor zrealizował postawione na wstępie cele badawcze z powodzeniem.

W dysertacji Doktorant podjął się sprawdzenia trzech hipotez badawczych, tj.:

- H1: zmiany poziomu kapitałów własnych, decydujących o spełnieniu wymogów wypłacalności zakładów ubezpieczeń, wpływają na ich efektywność finansową.
- H2: Duże zakłady ubezpieczeń charakteryzują się wyższą efektywnością finansową, niż zakłady mniejsze.
- H3: W miarę zwiększania się wielkości zakładów ubezpieczeń, mierzonej udziałem w rynku, odnotowuje się wzrost poziomu ich wypłacalności.

Przyjęte hipotezy badawcze można uznać za zdefiniowane w sposób prawidłowy, nie budzący zastrzeżeń, a które to następnie w toku badawczym zostały przez Autora zweryfikowane. W toku procesu badawczego, Doktorant w aspekcie przeprowadzonych badań empirycznych i wnioskowania słusznie uznał, że hipotezy badawcze zostały zweryfikowane pozytywnie (hipoteza 1 i 2) oraz negatywnie hipoteza 3.

Realizacja przyjętych w pracy celów oraz weryfikacja sformułowanych hipotez badawczych nastąpiła w drodze krytycznej analizy literatury przedmiotu, a następnie badań empirycznych. W dysertacji Autor wykorzystał obszerny materiał badawczy oraz posłużył się

różnymi metodami wykorzystując m.in. statystyczne i ekonometryczne metody analizy danych. Zastosowana metodyka badań obejmowała w szczególności miary położenia, koncentracji, asymetrii rozkładu, współczynnik korelacji liniowej, czy dynamiczne modele panelowe. Źródłem informacji do przeprowadzonych badań były – jak już wskazano w recenzji – sprawozdania finansowe ubezpieczycieli.

**Wybrane metody są dobrane w sposób trafny i użyteczny w realizacji postawionego przez Doktoranta celu pracy i określonych hipotez badawczych.** Stwierdzam, że charakterystyka zastosowanych metod jest w miarę wyczerpująca, zresztą cały pierwszy rozdział został poświęcony metodyce i zakresowi badań w pracy doktorskiej. Zamieszczono w nim m.in. opis organizacji badań. W mojej opinii zakres podmiotowy, przedmiotowy, przestrzenny badań jest właściwy oraz jest uzasadniony merytorycznie.

### **3. Układ i konstrukcja rozprawy doktorskiej oraz jej ocena merytoryczna**

Recenzowana rozprawa doktorska liczy łącznie 321 stron w tym są aneksy od strony 270. Praca składa się pięciu rozdziałów, podsumowania i wniosków z pracy, w którym w sposób przejrzysty merytorycznie omówiono najważniejsze konkluzje płynących z dysertacji. Praca zawiera literaturę, spis tabel, spis rysunków oraz aneksy. Doktorant zamieścił tu również wykaz skrótów, choć w tekście pracy nie zawsze z konsekwencją ich używa lub posługuje się skrótami, których nie ujął w wykazie (przykładowo vide: str. 25, u.d.u.r). W pracy zamieszczono streszczenie w języku angielskim (choć Autor nie wspomina o tym w spisie treści). Treść dysertacji mieści się w granicach określonych tytułem. Struktura rozprawy została ukształtowana prawidłowo w sposób przemyślany. W pracy zamieszczono osobny rozdział prezentujący wyłącznie metodykę podjętych badań (rozdział 1). Z kolei rozdział czwarty i piąty ma charakter wyłącznie badawczy (empiryczny), gdzie Autor dokonuje wyczerpującej naukowej analizy badań własnych. Ten rozdziały są szczególnie interesujące naukowo, gdyż Autor bada tu m.in. relacje między efektywnością, wielkością a wypłacalnością zakładów ubezpieczeń.

Zakres rozdziału pierwszego o tytule „*Zagadnienia wstępne*” jest wprowadzeniem do obszaru prowadzonych badań. Autor w pierwszej kolejności uzasadnia wybór tematu, przedstawia cele i hipotezy pracy. Czyni to prawidłowo na tle teorii oraz odnosi się do wybranych badań empirycznych, które mają potwierdzić celowość podjęcia tego tematu do

rozważań w doktoracie. Niektóre z tych badań są może zbyt luźno powiązane z tematem (vide: str. 12), jak przykładowo badania z 2012 roku odnoszące się do małych i średnich przedsiębiorstw (nie ubezpieczycieli). Niektóre stwierdzenia są też niezrozumiałe (ze względu na nazbyt rozbudowane zdania), jak przykładowo informacje prezentowane w trzecim akapicie na str. 15. Czasami też pojawiają się zaprzeczenia i tak przykładowo na str. 16 Autor informuje o postawieniu zasadniczej tezy, a przecież w pracy ostatecznie stawia trzy hipotezy. Brakuje też w kontekście hipotezy drugiej definicyjnego wyjaśnienia pojęcia: „zakłady mniejsze”. Brakuje też omówienia pozostałych zastosowanych metod badawczych obok dość szeroko omówionych metod ekonometrycznych zastosowanych do przetwarzania danych. Pozytywnie oceniam, to że Doktorant dokonuje tabelarycznego uporządkowania obiektów badawczych (tabela 1).

Rozdział drugi *„Istota i metody pomiaru efektywności”* ujmuje zagadnienia dotyczące efektywności. W pierwszej kolejności Doktorant omawia od strony teoretycznej istotę efektywności i czyni to odnosząc się różnych definicjami / czy teorii. Następnie przechodzi do ułożenia pojęcia efektywności na tle teorii ekonomii. Odnosi się tu m.in. do ekonomii neoklasycznej, konkurencji doskonałej czy idei X-nieefektywności, co należy ocenić pozytywnie. Następnie dość szeroko Doktorant omawia metody pomiaru efektywności. W mojej opinii ten opis jest zbyt szczegółowy i można byłoby to scharakteryzować w sposób bardziej syntetyczny (vide: str. 52 – 69 maszynopisu pracy), jednak najprawdopodobniej jest to efektem chęci przedstawienia przez Doktoranta w sposób rzetelny tych zagadnień. Można też odczuć pewnie niedosyt braku większego uwypuklenia własnego autorskiego ujęcia (postrzegania) efektywności w świetle podjętych rozważań. Z kolei za szczególnie cenną w tym rozdziale uważam tab. 5.

Rozdział trzeci *„Zakres wypłacalności zakładu ubezpieczeń”* obejmuje swym zakresem merytorycznym rozważania na temat roli ubezpieczeń w gospodarce oraz nad istotą wypłacalności. Rozważania te są prowadzone dość logicznie, choć niezrozumiałe jest dla mnie dlaczego w pkt. 3.2. zatytułowanym: Środowisko prawne działalności ubezpieczeniowej w Polsce i Europie, Doktorant omawia regulacje prawne USA lub dlaczego nawiązuje do takich krajów jak: Kanada, Bermudy, Kajmany, a prawie w ogóle nie wspomina o Polsce. Ponadto na str. 84 odwołuje się do już nieobowiązującego aktu prawnego: Ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym. Został on bowiem zastąpiony: Ustawą z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń. Niemniej, mimo wspomnianych uchybień moja ocena

rozdziału trzeciego jest pozytywna, a rozdział w wielu fragmentach zawiera bardzo interesujące treści.

Rozdział czwarty zatytułowany „*Ocena efektywności finansowej zakładów ubezpieczeń*” ma już charakter empiryczny. Doktorant z godną pochwałą szczegółowością naukową prezentuje po kolei wartości aktywów zakładów ubezpieczeń grupy pierwszej i grupy drugiej. Prezentowane analizy są dokładne, szczegółowe i stanowią doskonałe przedpole empiryczne do dalszych prezentowanych badań i wyliczeń. W tym rozdziale Doktorant prezentuje i omawia wynik finansowy netto zakładów ubezpieczeń. W szczególności należy docenić sposób prezentacji wyników (tabelaryczne) oraz bardzo szczegółowe omówienie tych danych finansowych. Na tej podstawie Doktorant formułuje prawidłowe wnioski, a wyliczenia często prezentuje w formie graficznej, co zwiększa przejrzystość prezentowanych treści. Kolejny podpunkt 4.3. przedstawia rentowność aktywów zakładów ubezpieczeń, tu również na wyróżnienie zasługuje wszechstronne i wieloaspektowe omówienie otrzymanych rezultatów z badań. Należy podkreślić, że materiał empiryczny w prezentacji jest dość trudny, jednak Doktorant z tym zadaniem poradził sobie bardzo dobrze. Formułuje też poprawnie merytorycznie wnioski z tych badań. Całość rozważań uważam, za rzetelnie przygotowaną, a moja ocena tego rozdziału jest wysoce pozytywna.

Podobnie zresztą ma do miejsce w odniesieniu do rozdziału ostatniego, piątego zatytułowanego: *Relacje między efektywnością, wielkością a wypłacalnością zakładów ubezpieczeń*. Analogicznie jest to rozdział badawczy, gdzie Doktorant wykorzystuje prezentowane na wcześniejszych etapach metody badawcze statystyczno – ekonometryczne. W tym rozdziale zaczyna rozważania od prezentacji udziału w rynku zakładów ubezpieczeń, co prezentuje w podziale na grupy: pierwszą i drugą. Doceniam empiryczny wkład własny Autora. Zebranie tak obszernego materiału badawczego, a następnie poddanie go analizom wymagało znacznego nakładu pracy. Ponadto Doktorant na podstawie otrzymanych wyników dokonuje prawidłowego wnioskowania. Dalej przechodzi już do analizy i oceny wypłacalności, co także robi w podziale na grupy. Za szczególnie interesujący uważam pkt. 5.3, gdzie Doktorant już z dużą naukową precyzją omawia czynniki kształtujące efektywność finansową podmiotów sektora ubezpieczeniowego w Polsce i w pełni uznaję to za wkład własny Autora w obszar badawczy: finanse ubezpieczycieli. Reasumując rozdział piąty w pełni zasługuje na pozytywną ocenę.

Ponadto sformułowane wnioski końcowe są logiczne, spójne i powiązane z treścią pracy. Doktorant odnosi się do wyniku weryfikacji postawionych hipotez.

W świetle prezentowanych w rozprawie doktorskiej analiz pojawiły mi się następujące zagadnienia, które chciałbym, aby Doktorant rozwinął w trakcie obrony, a mianowicie:

- Jaka jest różnica pomiędzy płynnością a wypłacalnością zakładu ubezpieczeń i jak wpływają na ich kształtowanie postanowienia Dyrektywy Solvency II?
- W jakim stopniu i poprzez jakie narzędzia ubezpieczyciele mają możliwość wpływania na czynniki kształtujące wypłacalność zakładów ubezpieczeń.
- Czy Doktorant widzi słabe strony Solvency II. Czy są potrzebne w tym kierunku jakieś zmiany.
- Proszę omówić bariery na jakie mogą napotykać ubezpieczyciele w przestrzeganiu wymogów Solvency II.

#### **4. Ocena formalna pracy**

Recenzowana rozprawa spełnia wymogi formalne stawiane pracom doktorskim. Całość pracy napisana jest poprawnym i zrozumiałym językiem. Tekst jest przejrzysty i czytelny. Doktorant posługuje się poprawną terminologią, strona redakcyjna jest staranna, a potknięcia językowe, czy stylistyczne nie umniejszają mojej pozytywnej oceny w tym zakresie. Opracowanie graficzne rozprawy obejmuje aż 113 tabel i 42 rysunki. Do pracy dołączono aneksy. Praca jest rzetelnie opracowana pod względem źródłowym. Sporządzony został wykaz literatury, tabel i rysunków.

Praca doktorska ma logiczną konstrukcję i poprawny układ hierarchiczny. Rozdziały w sposób uzasadniony merytorycznie zostały podzielone na punkty i podpunkty. W pracy Doktorant zachował właściwe proporcje treści pomiędzy częścią teoretyczną, a badawczą (empiryczną), co oceniam pozytywnie. Co do wykorzystanej literatury w liczbie 153 pozycji (literatura przedmiotu), nie zgłaszam uwag, a także uważam, że dobór pozycji bibliograficznych jest trafny i oceniam ten element pracy pozytywnie. Pewną słabością może być to, że Doktorant mógłby częściej korzystać z pozycji obcojęzycznych, czy pozycji monograficznych, choć doceniam to, że Doktorant dokonał wszechstronnego rozpoznania poglądów badaczy krajowych zajmujących się przede wszystkim problematyką

ubezpieczeniową. Stwierdzam, że strona formalna pracy doktorskiej zasługuje na pozytywną ocenę.

## 5. Konkluzja

Wartość merytoryczną i formalną pracy oceniam pozytywnie. Doktorant wykazała się szeroką wiedzą teoretyczną oraz umiejętnością prowadzenia wielopłaszczyznowych badań empirycznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Tym samym stwierdzam, że praca doktorska spełnia wymagania ujęte w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Dz.U. z 2023 r., poz. 742 z późn. zm.). Mając na względzie art. 187 przedmiotowej Ustawy potwierdzam, iż: **Doktorant dowiódł wiedzy teoretycznej w dyscyplinie ekonomia i finanse**. Ponadto udowodnił, że posiada predyspozycje do prowadzenia samodzielnej pracy badawczej. Stwierdzam też oceniana przeze mnie rozprawa doktorska **stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego**. Doktorant przedstawił szerokie rozważania teoretyczno - empiryczne dotyczące efektywności finansowej zakładów ubezpieczeń w szczególności badając to na tle spełnienia wymogu wypłacalności.

**W świetle powyższego uważam, że rozprawa doktorska magistra Tomasza Włodarczyka pt.: „Uwarunkowania finansowej efektywności zakładów ubezpieczeń w kontekście spełnienia wymogów wypłacalności” napisana pod kierunkiem naukowym prof. SGGW dr hab. Mirosława Wasilewskiego odpowiada obowiązującym wymogom ustawowym stawianym pracom doktorskim. Wnoszę zatem o przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie Doktoranta do kolejnych etapów postępowania o nadanie stopnia w nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.**

Szczecin: 24 czerwca 2025 r.

Anna Bera